

INFORMÁCIÓK

Hogyan tovább didaktikaoktatás?

Az MTA Pedagógiai Bizottságának Didaktikai Albizottsága, a Tanárképzők Szövetségének Pedagógiai Szakosztálya és a Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Universitas Felsőoktatási Lektorátusa 1999. május 20-án közös ülést tartott a Tankönyvkiadó Székházában. Az ülés tárgya: *Hogyan tovább didaktikaoktatás?*

A Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában 1998 őszén jelent meg a *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz* című tankönyv, amelyet az ELTE Neveléstudományi Tanszék Didaktikai Szakcsoportjának munkatársai (*Falus Iván, Golnhofer Erzsébet, M. Nádasi Mária, Nahalka István, Petriné Feyér Judit, Réthy Endréné, Szivák Judit*) írtak, megelőzve a pedagógusképzés valamennyi szintjét. Öt utólektort kért fel a Kiadó, többségében olyan kollégákat, akik vállalták, hogy az 1998/99-es tanévben „kipróbálják” a könyvet. Megjelentek a szerzők, szép számban a különböző felsőoktatási intézményekből, didaktikát oktató kollégák és a könyv bírálója és utólektorai, akik felkért hozzászólóként vettek részt az ülésen.

(Jelen voltak: *Aczél Katalin, Ballér Endre, Balogh Andrásné, Bárdossy Ildikó, Bokkon László, Bús Imre, Dalmoki Miklós, Falus Iván, Golnhofer Erzsébet, Hajdú Erzsébet, Heimann Lászlóné, Hernádi Katalin, Kardos Józsefné, Kotschy Andrásné, Kovácsné Németh Mária, Kurtán Zsuzsa, Lukács István, Makó Ferenc, Nagyné Kovács Ildikó, M. Nádasi Mária, Nahalka István, Ollé János, Orosz Sándor, Palojtay Mária, Perjés István, Petriné Feyér Judit, Pfister Éva, Réthy Endréné, Sükösd János, Szabó László Tamás, Szivák Judit, Varga Lajos, Vörösne Keszler Erzsébet*)

Palojtay Mária házigazdaként köszöntötte a megjelenteket. *Falus Iván*, a könyv szerkesztője és egyik szerzője vezette az ülést. Bevezetesként néhány önkritikus véleményt fogalmazott meg és jelezte, hogy a szerzők örömmel fogadják a kritikákat, amelyek segítséget, ötletet adnak majd a könyv átdolgozásához.

Előnek *Ballér Endre*, a könyv bírálója kapott szót, akiknek az igényes, alapos, segítőkész, 28 oldalas kritikája jelentősen befolyásolta a megjelent könyv tartalmát, amiért *Falus Iván* ez alkalommal is köszönetet mondott a szerzők nevében. *Ballér Endre* szerint a Didaktika, az új felsőoktatási jegyzet a magyar neveléstudomány egyik hagyományosan gazdag diszciplínájában is új tudományos értékeket, eredményeket közvetít. A sokféle központú didaktikák sorában a pedagógus(jelöltek) oktatási *innovációs tevékenységét* állítja központba. A tanítást olyan *reflektív tevékenységnek* mutatja be, amelyben egyesül az elméleti megalapozás és annak alkotó alkalmazása. A tanítás-tanulás eredményességét meghatározó *feltételek komplex rendszerét differenciáltan tárja elénk* (makro-mikro, objektív-szubjektív feltételek, hatások). *Nyitott rendszert képvisel*, különböző megközelítési lehetőségeket mutatva be, amelyek nem „ígazak”, vagy „tévések”, hanem különböző feltételek között egyaránt lehetnek hatékonyak vagy hatástalanok, esetleg a célokkal ellentétes hatásúak. Ennek ellenére nem közvetít „posztmodern” jellegű elbizonytalanodást, relativizmust.

A *Didaktika* tanulmányai érvényesítik a szerzők új kutatási eredményeit, széleskörű hazai és nemzetközi szakirodalmi elemzéseit és empirikus vizsgálatait. Előzménynek tekinthetők a szerzők (több esetben ugyanez a team közreműködésével készült) korábbi munkái (A pedagógia és a pedagógusok; Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe, a konstruktivista tanulásmélethez, a motiváció, a kezdő pedagógus témákban született tanulmányok).

Összefoglalásként a következőket fogalmazta meg:

1. A *Didaktika* szemléletmódjában, rendszerében, tartalmának számos területén új tudományos értékeket, eredményeket hozott létre.
2. Mutatja, hogy jól megférhet a tudományos eredmények közvetítése és a felsőoktatásban alkalmazott jegyzetkészítés.

Információk

3. Újabb bizonyíték arra, milyen jelentős kapcsolat van a pedagógusképzés tartalmi igénye és a neveléstudomány fejlődése között (pl. neveléstörténet, nevelésfilozófia, pedagógiai innováció, új neveléstudományi rendszerek kiépítése).

Szükségesnek tartja a továbbfejlesztést, kiegészítést például az értékek és az oktatás, az információs technológia és az oktatás, az iskolán kívüli oktatás, a didaktika tantárgy pedagógiai összefüggései és az oktatás és képességfejlesztés témákban.

Végül idézte a *Magyar Pedagógiából* (1998. 3. sz. 264. o.) a Svédországban élő *Marton Ferenc* elismerő szavait az új *Pedagógiai Lexikonról* és egyúttal a magyar pedagógiáról. „A *Didaktika* nemcsak méltó reprezentánsa ennek a magas szintnek, hanem neveléstudományunk, a hazai oktatás gyakorlatának és tanárképzésünk tovább fejlődésének előmozdítója lehet.” – e megítésselő szavakkal zárta gondolatait *Ballér Endre*.

Ezután a felkért utólektorok foglalták össze véleményüket:

Kovácsné Németh Mária megtisztelőnek tartotta a felkérést. Hangsúlyozta, hogy a pedagógusképzés minden szintje, így a tanítóképzés is azt várta az ELTÉ-n tanító szerzőktől, hogy olyan jegyzet készüljön amely mindenütt használható, megfelelő. Szükség volt az új jegyzetre, átfogó, felölel minden fontos területet.

Konkrét megállapításokat fogalmazott meg az egyes fejezetekről. Mintaszerűnek tartja a következő fejezeteket: I., VIII. (*Réthy Endréné*), IV., IX. (*Falus Iván*), XII. (*M. Nádasi Mária*) és a XVI. (*Kotschy Beáta*). A többinél is kiemelte a kiváló összegzéseket, ehhez kellene igazítani a fejezeteket. Több szemléletes kiemelést, apró-nagyobb betűs megoldásokat javasol.

A II. (Az oktatás tartalmi meghatározottsága), a VI. (Az oktatás célrendszere) és a XIII fejezeteket (A pedagógiai értékelés) nem tartja a tankönyvbe valóknak. A X. fejezet (Az oktatás eszközei, tárgyi feltételei) címének pontosítását javasolta, szerinte az infrastruktúra nem tartozik a tankönyv anyagába. Javasolja a példák átgondolását, jó lenne a reformpedagógia körére is gondolni, hiszen a taneszközök jelentőséggel bírnak a pedagógiákban.

Szabó Antal elmondta, hogy nagyon várták a könyv megjelenését, sajnos bevéltési vizsgálati eredmény még nem ismert, mert a főiskolán a hallgatók még nem fejezték be a tankönyv teljes feldolgozását. Ezt követik majd a vizsgák.

Átolvassa a könyvet, jellegét tekintve kézikönyvnek tartja, átfogó, korszerű, a szerkezete világos, áttekinthető. Fontos alaplum, eredményesen használható a képzésben. Jól kiegészítené egy feladatgyűjtemény, amelyet a szerzők készíthetnének el, viszont a szöveggyűjteményeket az intézménycsoportoknak kellene összeállítani, így azok adekvátabbak lennének az egyes képzési szintekhez.

Főbb javaslatai a következők:

- Az I–V. fejezetet össze lehetne vonni egyetlen alapoó fejezetbe.
- Sok a neveléstörténeti rész, felesleges, a hallgatók mindenütt tanulnak neveléstörténetet.
- A Taneszközök... fejezetet ki kellene egészíteni a legkorszerűbb eszközökkel (multimédia, Internet).
- Meg kellene fogalmazni, ki kellene emelni a követelményeket, amelyek nem egyenlők a tananyaggal.
- Nyomdatechnikai javaslatai: a kulcsfogalmak, definíciók kiemelése.

Ötletesek, hasznosak a feladatok, az elsők reprodukáló jellegűek, majd az egyszerű alkalmazástól haladnak a nagyobb horderejű, esetenként szemináriummi dolgozathoz is alkalmas feladatok felé.

Lukács István először bemutatta a felsőoktatásban használt kétféle tankönyvet. Hagyományosan elterjedt az a tankönyvtípus, amelyik könnyen tanulható, tömör, jól strukturált, az elsajátítási folyamat számára rendezett sorrendben tárgyalja a szaktudomány tartalmait, szemléletes tipográfiai megoldásokkal kiemeli a lényegét. A másik típusba tartozó tankönyv, vitatkozik – gyakran önmagával is –, nemcsak információkat, hanem gondolatmeneteket is felkínál, nézeteket szembesít, problémaközpontú. Az olvasót/tanulót együttgondolkodásra vagy vitára serkenti, kényszeríti. Így tartalmának elsajátítása egyszerű befogadással lehetetlen. Ez utóbbiba sorolja az új *Didaktikát*.

Ahhoz azonban, hogy jól használható legyen a tankönyv tanárnak és hallgatónak, szükségesnek tartaná egy jól megválasztott glosszáriummal, vagy egy terjedelmesebb kislexikonnal való kiegészítést annak érdekében, hogy „beszéljék” a didaktika szaknyelvét azok, akik a tankönyveket olvassák, tanulják. A fogalmakat, szakkifejezéseket a tankönyvben meghatározzák a szerzők az egyes fejezetekben, de többször előfordul, hogy egyes pedagógiai fogalmakat korábban is olvashatjuk a szövegekben és azok értelmezése csak egy későbbi fejezetben következik. Így előfordulhat olyan eset is, hogy a fogalmat más értelmezésben, vagy egyoldalúan

Információk

használja egészen addig a hallgató, ameddig el nem jut addig a fejezetig, ahol meghatározzák, értelmezik azt. Példákkal is igazolta állítását.

A könyv minden didaktika (és éppen e könyv által is megteremtett újszerűen és megfelelően tágan értelmezett didaktika) tárgykörébe tartozó lényeges ismeretet tartalmaz, nincsenek hiányok, és nem minősíthető semmi sem feleslegesnek.

Ismertette a hallgatók véleményét a tankönyvről. Nyolcvanegy főiskolás – túl a vizsgán – válaszolt a kérdőív kérdéseire, amely az egyes fejezetek érthetőségére és tanulhatóságára vonatkoztak. Mindkét szempontból *A különleges bánásmódot igénylő gyermek (Petriné Feyér Judit)* című fejezet került az első helyre. Az érthetőség rangsorában az első négy helyre olyan fejezetek kerültek, amelyek a hagyományos didaktikában nem szerepelnek (A különleges bánásmódot igénylő gyermek, A kezdő pedagógus, A tanuló, A pedagógus).

Lukács István szerint a fejezetek önállóak, egymástól függetleníthetők, szükségesnek tartana több egymásra utalást, kapcsolatot közöttük, ez segítené a tanulást. Az írásos anyagban fejezetenként is megfogalmaz észrevételeket, javaslatokat. Összegezve, a kritikai észrevételek mellett „a könyvet mind a didaktika művelésében, mind oktatásában korszakot nyitónak” tartja.

Varga Lajos írásos anyagában fejezetenként értékelt, elemezte a tankönyvet és mindenütt megfogalmazta a kiegészítő vagy változtatási javaslatát. Az ülésen a közelmúlt didaktika tankönyveit (*Nagy Sándor, Székely, Szokolszky, Báthory, Benedek*) a Budapesti Műszaki Egyetem mérnöktanárképzésének (szakképzés) oldaláról közelítette meg. Milyen könyv ez a *Didaktika*, tankönyv vagy szakkönyv? Utalt a *Nagy Sándor* didaktikákra, amelyek szakkönyvek voltak és tankönyvek lettek. Ettől a *Didaktikától* is azt várja, hogy szakkönyv legyen. Ennek érdekében véleménye szerint magas szintet kell képviselnie. A neveléseméleti és a neveléstörténeti kapcsolódást jónak tartja, hiányzik azonban a szakmódszertanokhoz való kapcsolódást. Evvel feltétlenül ki kell egészíteni. Az egyes fejezetek elején a kérdések irányítják a felhasználót, ezek jelentik a követelményeket. Pedig elképzelhető, hogy más oktató másra tenné a hangsúlyt.

Az utólektorokat hozzászólók követték:

Pfister Éva szerint a könyv inkább kézikönyvként használható, ennek nagyon jó. Így a tankönyv-probléma nem oldódott meg. A tananyag nem azonos a tankönyv anyagával. Jól feldolgozható az általa alkalmazott didaktika-tanítási módszerrel, az önirányító kiscsoportos tanulással.

Orosz Sándor kiváló teljesítményként értékelt a munkát, gratulált. Üdvözölte, hogy sokkal szélesebb horizontot nyitott a didaktikában. Javasolja, hogy a példaanyag összeállítása során figyeljenek arra, hogy általános alapként szolgáljon a módszertanokhoz.

Bárdos Ildikó üdvözölte a vállalkozást. Több pedagógusréteg számára készült, megvétele hosszú távú befektetés. Üdvözli az új témákat a tankönyvben. Feleslegesnek tartja a kiegészítő kislexikont. Kötelező, alap szakirodalomként adja meg a hallgatóknak a tárgyahoz.

Kurtán Zsuzsa konkrét kiegészítő javaslatokat fogalmazott meg. A pedagógus-továbbképzés számára is jól használhatónak tartja.

Balogh Andrásné ellentmondott Varga Lajosnak, szerinte megfelelő szintű az egyetemi hallgatók számára is. Hasznosnak tartja a kérdéseket és a feladatokat. Javasolja, hogy a kérdéseknél legyenek minták – többféle is – a kidolgozásra, hiszen a didaktika alaptárgy, általában a képzés elején találkoznak vele a hallgatók. A tárgy iránti érdeklődést, a hozzáállást is befolyásolhatja.

Szabó László Tamás summásan így fejezte ki véleményét: „Dobogjon a didaxis patája!”

Falus Iván úgy gondolja, hogy a *Didaktika* legyen szakkönyv színvonalú tankönyv. Ezért a tartalom feldolgozását is segíteni kell. Összegezte és megköszönte a kritikákat, az ötleteket. Jelezte, hogy az ötödik felkért bíráló *Szendéné Winkler Vera* elküldte az írásos véleményét, kiegészítve több, részletes hallgatói elemzéssel. A tankönyv átdolgozásához nagy segítséget jelentenek az utólektori és az ülésen elhangzott javaslatok.

Budapest, 1999. június

Petriné Feyér Judit